

Zondagsschoolboekje

Titel: Hervormer en krijgsman

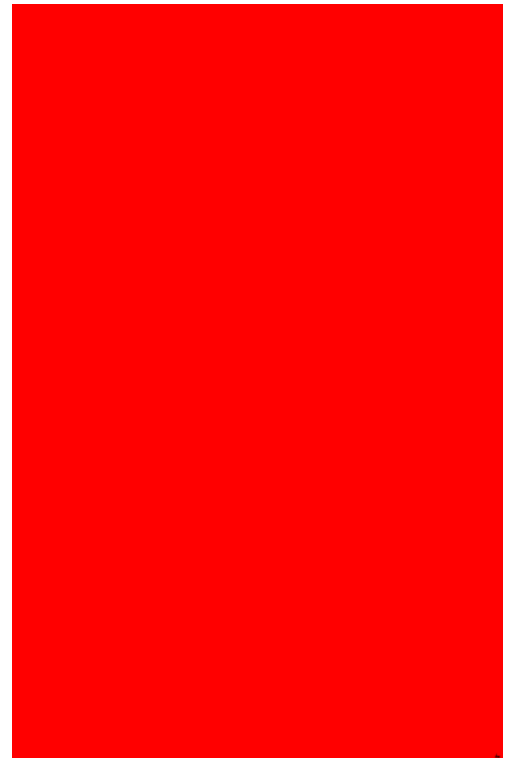
Auteur: J. Verhagen Jr.

Illustrator:

Uitgever: J. Vlieger, Amsterdam

Druk: 1

Jaar van uitgave: 1889

Hervormer en Krijgsman.

Een geschiedenis uit het begin der Hervorming
in Zwitserland.

DOOR

J. VERHAGEN Jr.

AMSTERDAM.
J. Vliegër.

EERSTE HOOFDSTUK.

Door raven uitgebracht.

In eene woeste en eenzame bergstreek in Zwitserland tusschen het meer van Zurich en Waldstatten, stond in het begin der tiende eeuw, op een heuvel, een kleine hut, die door een monnik bewoond werd, wiens naam Meinrad was. Hij had juist op die plaats eene woning gebouwd, omdat hij meende daar in de eenzaamheid den Heere beter te kunnen dienen, dan in stad of dorp.

Velen dachten en deden destijds evenzoo.

Dat het niet goed is zich van alles te willen afzonderen, zullen onze lezers wel weten. Waar toch moest het heen, als alle geloovigen zich uit de maatschappij terugtrokken? De Heiland heeft zulks ook niet geboden, en de afzondering dier mannen leidde tot afgoderij; want zoodra het volk vernam, dat hier of daar iemand een hut of kluis in de eenzaamheid bewoonde, besocht het hem, bracht hem geschenken en verzocht niet alleen voorbede, maar aanbad hem zelf. Het was inde in hem een mensch te zien die zondeloos was en noemde hem een heilige.

Vooral Meinrad werd als vreeslijk vereerd; en dat niet alleen om zijne afzondering, maar ook omdat hij in het bezit was van een Mariabeeld, waarvan de heugen verspreid werd, dat het wonderen kon doen en velen siekten en kwalen kon genezen.

Geen wonder dat de heugeloovige menigte van heinde en verre Meinrad bezocht. Maar ook geen wonder dat de roovers de oogen op de eenzame hut hadden gevestigd, denkende daarin schatten te vinden. Toen dan ook weer een aantal bezoekers de woeste streek hadden verlaten, kwamen zij bij Meinrad en ontnamen hem alles wat hij bezat. Doch zij waren niet tevreden met hun buit; zij hadden gedacht meer te vinden. Daarom sleepten zij den grijsaard buiten zijn hut en zelden: »Gij bezit meer dan wij vonden. Zeg ons waar gij uw schatten begraven hebt, anders zullen wij u dooden».

— 4 —

»Gij hebt alles genomen wat ik bezat,» antwoordde Meinrad, »wilt gij mij vermoorden, doe het; maar denk er aan, de moordenaars zullen hun straf niet ontgaan».

»Niemand ziet ons hier,» was het antwoord, »en als gij schreeuwt, hoort men u toch niet. Wij zijn niet bang dat het uitkomt. Zeg ons waar gij uw schatten hebt verstopt, en wij schenken u het leven. Indien gij weigert dan zijt gij spoedig een lijk».

Just vlogen eenige raven boven het hoofd der roovers en zetten zich op het dak der hut neder.

»Ik heb niets verborgen of begraven,» hernam Meinrad.

»Al vermoordt gij mij en doorsnoekt mijne kleedren en mijne woning, gij zult niets vinden. Wat ik ontving gaf ik den armen. Doch uwe misdad zal uitkomen. Al ziet geen menschenoog uw daden, God ziet ze, en kan zelfs de raven gebruiken om u te doen straffen.»

De roovers spotten met deze woorden, vermoorden Meinrad, doorsnoochten toen zijne kleedren, woelden den grond in de hut om, doch vonden niets meer van hunne gading en vertrokken.

Weinige weken later, toen de roovers op een jaarmarkt waren en in zeer opgewonden toestand verkeerden, vlogen eenige raven krassend over de markt. Een der booswichten stroomte zijn makker aan en zeide: »Daar vliegen de raven die de moordenaars van den heiligen Meinrad zullen aanwijzen.» De aangesprokene gebod hem te zwijgen, doch hij riep nog veel te luider: »Dat zijn de raven die de moordenaars van den heiligen Meinrad zullen aanwijzen.»

Eenige omstanders vertelden dit tenstond aan de overheid. Deze nam de roovers in verhoor en toen zij de misdad bekenden, werden zij ter dood veroordeeld.

Dat de raven, die over de markt vlogen dezelfde waren die de roovers bij den moord zagen; dat zij van af dat oogenblik de moordenaars overal volgden, zoo als velen beweren, gelooven wij niet. Maar Meinrad's woorden bleken een profetie te zijn geweest. De heere gebruikte raven om de schuldigen aan te wijzen en te doen straffen.

— 5 —

TWEDE HOOFDSTUK.

Het feest der Engelenwijding.

Van af den tijd, dat men het doortrokken lijk van Meinrad vond, werd de hut op de heuvel niet meer bezocht. Ieder vermeed die woeste en eenzame bergstreek, en huiverde als Meinrad's naam genoemd werd.

Zoo gingen jaren voorbij. En het volk was de geschiedenis van Meinrad's dood schier vergeten, toen op de plaats, waar hij gewoond had, een klooster werd gebouwd.

Eberhard was de naam van hem, die dese plek zoo uitstekend voor den bouw van een klooster vond. Natuurlijk werd het wonderdoend Mariabeeld en andere reliëven, in de daarbij behorende kapel, op het altaar geplaatst.

Toen het klooster gereed en de dag der inwijding op handen was — zoo vertelden de Pausgezinden en geloovigen het nog — lagen des nachts, voor de plechtigheid zou plaats vinden, de bisschop van Constans en de priesters die hem bij de wijding zouden behulpzaam zijn, in de kapel geknield.

Ernsklaps hoorden zij eene hemelsche muziek en koorgezang en zagen dat het Mariabeeld in een lichtgeverfd gewaad gehuld was.

Vol verwondering verlieten zij de kapel en legden zich ter ruste.

Den volgenden morgen waren honderden gekomen om de wijding bij te wonen. Doch nauwelijks waren de deuren van het heiligdom ontsloten, of men hoorde tot drie malen toe een stem weergalmen: „Laat af, laat af, deze kapel is reeds door God gewijd!“ Toen vertelden de bisschop en de priesters wat zij dien nacht gehoord en gezien hadden. Men geloofde bepaald dat engelen het werk der inwijding hadden verricht.

Zij die den Paus, „den stedsheer van Christus“ noemden, en aan de waarheid van dit verhaal twijfelden, werden spoedig gedwongen haar als geschiedenis aan te nemen, want paus Leo VIII bekrachtigde h't wonder en gebod dat het jaarlijks feestelijk zou worden herdacht en gevierd. Toen werd boven de poort geschilderd: *„Hier vindt men volkomen vergeving van zonden, beide van schuld en straf.“*

6

Ieder jaar, als de feestdag van „de inwijding der engelen“ naderde, zag men honderden, ja duizenden, naar het klooster trekken, biddende de koralen van den rozeakrans verschuivende en liederen zingende ter ere van Maria, die boven den Heiland verheven werd.

Kruipende kwam men de kapel binnen, wier steenen drempels weldra uitgehold waren, en legden offers, in allerlei vorm, voor het Mariabeeld neder.

Die offers kwamen den priesters, die daar diens deden, ten goede. Zij werden rijk en bekommerden zich weinig om de zielen van hen, die met lichter beurs, doch met zwaarder zondepak beladen, het heiligdom verlieten.

In het jaar 1507 werd daar een priester geplaatst, die geheel anders deed dan zijn voorgangers. Hij liet het opschrift boven de poort wegschilderen en sprak van den kansel tot de opengesapte menigte die op het feest der engelenwijding aanwezig was: „Meent niet dat God meer dan elders in deze kloosterkerk aanwezig is. Waar ook uwe woonplaats zij, God is overal en verhoort daar evengoed het gebed als hier. Meent niet dat verre bedevaartreizen, offeranden, de aanroeping van Maria en heiligen genoezaam zijn om zijne eere te verwerven! Wat baat de langte en de veelheid onzer gebeden: wat baat het dragen der monnikskap, een geschorren kruin en een lang of slepend gewaad; schoon men muilezels, met goud beladen, daarheen brengt, als het harte toch inwendig niet verbeterd, maar van God verwijderd is? Niet bij de heilige maagd Maria, maar alleen bij Christus is volkomen schuldvergeving te vinden.“

Die taal kloek alles vreemd in de ooren en overtuigde velen van de waarheid. Ieder bewonderde den spreker en evenals men vroeger gekomen was om Maria aan te roepen, kwam men nu om de woorden van den prediker te hooren.

De naam van den man die den moed had zoo te spreken, was Ulrich Zwingli. Uit zijne levensgeschiedenis willen wij het een en ander mededeelen.

— 7 —

DERDE HOOFDSTUK.

De zoon van den schaapherder.

In een der Zwitsersche valleien, tusschen hemelhooge bergen, ligt het bekoorlijk dorp Wildhaus.

In het laatste der 15e eeuw was Zwingli's vader daar schout. Hij kon zich niet beroven op aardse rijkdom. Een gewone houten hut, met een dak van sparren, waarop steenen waren gelegd om te beletten dat zij door den wind werden medegevoerd, strekten hem en zijn tukrijk kroost tot woning; en, even als de andere bewoners van het dal, moest hij door zijn kudde in het onderhoud der zijnen voorzien.

Maar was hij arm naar de wereld, hij bezat een schat die nooit noch roest verteren kan. Hij vereerde God. In zijne woning heerschte liefde en vrede.

Zoodra de meimaand daar was, dreef hij en zijne kinderen het wollig vee tegen de met groen getooiden bergen op. Was op de eene plek het gras door de kudde weg gegaan, dan klommen zij hooger, totdat zij de toppen der Alpen hadden bereikt. Daarna leidde zij de kudde weer nederwaarts, om herfst en winter in het dorp door te brengen.

Des zomers als de schapen graasden, werd het gezang der herders of de toonen der muziek, die zij aan hunne eenvoudige instrumenten ontklokten, reeds van verre gehoord, en wanneer de lange wintersavonden daar waren, dan hoorde het gein naar de verhalen van de oude grootvader die bij hen inwoonde, of naar de woorden des Bijbels die zij voorlas.

Niemand luisterde aandachtiger naar grootm'eder dan Ulrich, de derde zoon van Zwingli die den 1e Januari 1484 geboren was. Vooral de verhalen uit de geschiedenis van Zwitserland en de voorlezingen uit den Bijbel boeiden hem.

Voor God en voor zijn vaderland kleepte zijn kinderlijk hart. Doch niet alleen daarin muntte hij boven zijn broeders uit maar ook doordat de vreeze Gods reeds vroeg in zijn harte woonde. Meermalen zag zijn vader hem, als hij meende dat geen sterfelijk oog hem gadeloeg, de knieën buigen, meer dan eenmaal toonde hij, tot zijn schade, dat hij de leugen haatte, en hij ontving liever eene bestraffing, dan dat hij

— 8 —

onwaarheid sprak om zich vrij te pleiten of de schuld op anderen te werpen. Bovendien openbaarde hij een lust tot onderzoek die bij weinige kinderen zoo worden aangetroffen.

Dit een en ander deed Zwingli besluiten, Ulrich eens andere opvoeding te geven en hem naar zijn broeder, die te Wenen prediker was, te zenden.

Daar leerde Ulrich met ijver en maakte zulke vorderingen, dat ieder zich verbasde; en toen hij tien jaar oud was, brachten zijn vader en oom hem naar de hogeschool te Basel.

Ook daar overtrof hij zijn medeleerlingen en besocht later de scholen te Bern en Wenen.

Op achttienjarigen leeftijd keerde hij in de onderlijke woning terug, doch vond geen rust meer in de schoone vallei. De kudde en de bergen hadden het aantrekkelijke van vroeger voor hem verloren. Het gezang en de muziek waren hem niet zoo liefelijk meer als voorheen. Hij verlangde weer naar de school om zijne studien voort te zetten en zich voor den geestesrijken stand te bekwaamen.

Toen hij te Wenen studeerde, was hij gereed om monnik te worden bij de orde der Dominikanen, en alleen teruggekeerd door de dringende afracding van zijn vader en oom. Daarom wilde zijn vader hem niet tegenwerken. Hij zag dat zijn zoon geroepen was om andere schapen te hoeden dan het wollige vee, dat op de Alpen graasde, en stond hem toe weder naar de school te Basel te gaan. Daar studeerde Ulrich Zwingli nog ijveriger dan voorheen. Door het geven van onderwijs voorzag hij in zijne behoeften. Toen hij nauwelijks twee en twintig jaren oud was, werd hij tot priester gewijd en daar den roem van zijne geleerdheid alom bekend was, verlangde de gemeente te Claris hem tot haar priester.

Te Constans werd Zwingli geordend, hield zijn eerste leere rede te Rappenwilch, en in het dorp waar hij geboren en opgevoed was, te Wildhaus, in tegenwoordigheid van zijn bloedverwanten en vrienden, las hij zijn eerste mis.

VIERDE HOOFDSTUK.

Een strijder met geestelijke en wereldsche wapenen.

Getrouwder voorganger, getrouwer en onbaatzuchtiger priester dan Zwingli, had de kerk te Claris tot hertoe niet gehad.

— 9 —

Hij toonde dat het hem niet te doen was om rijkdommen en schatten te verkrijgen, maar dat het heil der zielen, aan zijne zorg toevertrouwd, hem boven alles ging. Wel was hij nog blind voor vele dwalingen van Rome, doch velen bestreef hij en schafte ze af. De bijbel was zijn meest geliefde studieboek, en hoe meer hij dien las, hoe meer hij zag dat veel, zeer veel moest uitgerooid worden.

Daar hij niet alleen geleerd, maar ook aangenam in den omgang was, had hij te Claris spoedig een aantal jongelingen uit den deftigen stand tot vrienden, niet wien hij het E. angelie besprak. Daardoor kregen ook zij helderder inzicht in Gods Woord.

Toch had hij niet den moed openlijk tegen menig i. gesloopen kwaad te waarschuwen. Hij had verplichtingen aan den Paus, want die schonk hem jaarlijks eene toelage van vijftig gouden. Die besteedde Zwingli om boeken te kopen, want van zijn verdiensten kon hij dat niet doen. Verklarde Hij de kerk den oorlog, dan werd die toelage natuurlijk i. getrokken en kon hij zijn dienst naar wetenschap niet leeren. Bovendien was hij niet geheel op de hoogte van het kwad, daar hij steeds in zijne gemeente leefde en dus weinig wist van wat daar buiten gebeurde.

De Heere zou hem dat doen zien. Hij gebruikte daartoe een wonderlijk middel. trouwens alles wat de Heere doet is wonderlijk.

Het was in het jaar 1512. De Paus was in een oorlog met Frankrijk gewikkeld en riep de hulp der Zwitsers in. Dinsdag gaven aan dien roepstem gehoor en gorden het zwaard aan tot verdediging van land en kerk.

Ook een groot gedeelte van de inwoners van Claris trok ten strijde.

Zwingli volgde hen.

Hij wilde ook op het oorlogsveld hielden en prediken, de gewonden in hun laatste oogenblikken bijstaan, doch ook zelf het zwaard gebruiken tegen de vijanden van zijn kerk en vaderland.

Aan hem zou het woord, door den Heiland gesproken, vervuld worden: »Die het zwaard gebruiken, zullen door het zwaard vergaan.»

Zwingli kwam met het leger in Italië. Hij had gelicht daar, waar de Paus regeerde, waren de priesters wel i. zing, vroom en vreed. Doch hij zag, in de nabijheid van Rome de slechtste Christenen wonen. Niet de dienst des Heeren

— 10 —

maar goud en silver behoorden menig priesterhart. Om dat te bekomen was niets hun te dierbaar.

Zwingli keerde, na het einde der veldtocht, waarin de wapena der Zwitsers overwonnen hadden, bedroefd terug.

Nog meer werd hij overtuigd dat de kerk niet was wat zij zijn moest, en o. g. diageeljk van de leer des Bijbels af. A. toen hij in 1513 andersmaal tot verdediging van het pauselijke gezag, met de Zwitserse leger uitrok en niet als overwinnaar, maar als overwonnenen terug kwam.

Van toen af, trad hij beslist op en stoorde zich minder aan de uitpraken van Pausen en kerkvergaderingen, dan aan het onfeilbare woord van God. Dat werd hem meer en meer dierbaar en hij kreeg meer vrijmoedigheid om afgodert te bestraffen en misbruiken af te schaffen.

Wij zagen reeds hoe hij, na tien jaren te Claris het priesterambt te hebben bediend, te Einsiedlen, waar hij geplaast was, optrad; hoe hij daar het opschrift boven de kloosterpoort liet wergschilderen en tegen b. devarsten en beeldendienst streed.

In het jaar 1518 werd in Zwitserland door een Franciscaner monnik, Samson gebeten. Het o. digt: dat hij over boedel en het kon gesied. Al hij met zijn gevolg een stad of dorp besocht, werd hij niet all en met kruisen en vanden door de overheid ingehaald, maar ook in de kerk of op de markt, waar hij brieven verkocht, die volgens zijn beweren den hemel, zelfs v. oor gestorven dieven en moordenaars, die ter helle waren geaven, openden, als ware God zelf, aangeboden.

En het ware hem alleen om geld en niets anders te doen. Dat bleek zeer duidelijk en moesten zelfs zijn vrienden bekennen.

Waren er zóóveel die zijn afsaathieven begeerten dat het gedrang om de plaats waar hij ze verkocht buitengewoon groot was, dan riepen zijn knechten: »Lieve vrienden! laat toch eerst de menschen voorgaan die geld hebben, en als dese geholpen zijn, zullen wij u kunnen helpen.»

»Ziet hier!» schreeuwde Samson zelf, afstaathieven op perkament geschreven voor een silveren kroon en niet ze hier op gewoon papier voortzetten buiten.»

Toen hij gereed stond Bern te verlaten, waar hij buitengewoon goede zaken had gedaan, gebood hij, ten blijk zijner tevredenheid, de hem omringende mensche te knielen en drie geboden op te zeggen. Toen dit geschied was, zende hij dat allen thans rein waren van zonden. Een ridder kocht van

— 11 —

hem, voor een paard een volkomen afsaat voor zich, zijne voortouders, de onderdanen zijner heerlijkheid en zijne ruitersbende van vijfhonderd man. Te Baden, in plechtige processie over het kerkhof trekkende, riep hij, met de apostel op de door den afsaat uit het vagevuur verlorne zielen, »Jiet, daar vliegen zij al!» En niet alleen voor zonden die bedreven waren, maar ook voor die welke men voornemens was te doen, verkocht hij vergeving. Zelfs vinden wij vermeld dat hij te Bern voor dertien gouden een brief afgaf die den betster absolute verzekeerde van elken meinsed of schennis van schriftelijke en mondelinge beloften.

Toen Zwingli dit hoorde was hij meer dan verontwaardigd. Hij noemde Samson een zielenmoorder en waarschuwde zijn gemeente tegen de afsaathandel, die de beurs van het volk ledig maakte, doch die van priesters en monniken en de pauselijke kas vulde; en dat niet alleen, maar ook in strijd was met het woord des Heeren. De Heiland toch had gezegd: »Komt allen tot Mij, zij die vermoeid en beladen zijt, en ik zal u ruste geven.» Dus bij Hem alleen is vergeving van zonden te bekomen en dat om niet. Hij wil het geven.

In het jaar 1519 nam Zwingli afscheid van Einsiedlen, waar hij twee jaren met zegen had gewerkt. Hij was naar Zurich beroepen. Daar vond hij grooter arbeidsveld. Reeds bij zijn intrede verklaarde hij, dat hij alleen het Evangelie, volgens de leer des bijbels wenschte te prediken. Daaraan bleef hij getrouw. Veel werd door zijn taschenkomst afgeschaft, en hij bemerkte zelfs, dat de poorten van Zurich voor Samson gesloten werden. Zijn lijfsprek was: »De waarheid is voor ons, wat de zon voor de wereld is. Als deze verrijst, gaat men met opgeruimden moed aan het werk, en waar het licht der waarheid ons opgaat, daar verblijdt zich het hart, en waar het oog naar omhoog staat, ziet het de nevelen der onwetendheid vluchten.»

— 12 —

VIJFDE HOOFDSTUK.

Hervorming te Zurich.

Nog slechts weinige maanden had Zwingli te Zurich doorgebracht, toen hij reeds zegen op zijn arbeid zag. Als hij optrad om het Evangelie te verkondigen, waren alle plaatsen in het ruime kerkgebouw bezet. Zij die voorheen nooit aan kerkgaan dachten, bezochten nu het bedehuis en wekten anderen op om de prediking van den nieuwen priester te gaan hooren. Ook de raad van Zurich was overtuigd van de waarheid die hij predikte en gebood de andere priesters, even als Zwingli te prediken naar de heilige Schriften des ouden en nieuwen Verbonds, en hunne leer, met terzijdestelling van alle menschelijke vonden en stelsels, enkel uit den bijbel te staven.

Dat duizenden hem liefhadden, zowel in Zurich als daarhuiten, bewezen de talrijke brieven die den hervormer gezonden werden toen de pest de stad teisterde en ook hem aantastte. Te Basel werd het gerucht verspreid dat Zwingli overleden was en de geheele stad was vol geklag en rouw. Maar de Heere had nog werk voor den prediker. Hij werd niet door de pest weggerukt, maar herstelde en schreef kort nadat hij het ziekbed verlaten had, het schoone vers:

Mijn God, mijn Vader!
Ach! ik was krank;
Maar Gij genaast mij,
U zij mijn dank!
Och! of ik nimmer
Uw roos schoude!
Uw lof steeds klinkt
In mijnen mond!

Er is zal het komen
! Onzer uit.
Wie weet wat angsten
Ik dan verduur!
Maar wat kan 't schaden!
Steeds bij van hart,
Draag ik geduldig
De zwaarste smart!

Sedert dien tijd trad Zwingli met nog meer moed dan voorheen op om tegen zonden, on- en bijgeloof te strijden.

Meen echter niet dat Zwingli geen vijanden had. Die waren niet minder talrijk dan zijn vrienden. Meermalen wilde men hem van het leven berooven; maar God waakte over hem. De pausgezinden deden ook wat zij konden om zijn leer in een kwaad daglicht te stellen. Daarom werd besloten dat Zwingli openlijk zijn leer tegen Rome zou verdedigen. De

— 13 —

grootte zaal in het raadhuys te Zurich werd daartoe afgesaen en den 29n Januari 1513 als datum aangewezen. Ongeveer zeshonderd aanzienlijke personen, zoowel inwoners als vreemdelingen, woonde die vergadering bij. Zwingli had in het midden der zaal voor een tafel plaats genomen waarop den Bijbel en verschillende uitgaven van het Nieuwe Testament lagen. In het eerst hielden zij, die hem bespeiden zouden, zich stil, hoewel zij alleens met dit doel gekomen waren. Erst toen een stem uit den hoek der zaal was vernomen: »Waar zijn de grootenprekers nu, die op de straten zoo dapper weten te pochen? Treedt te voorschijn, hier is nu de man! Achter de schuifken kunt gij wel praten, maar hier durft niemand zich roeren,» nam het gesprek een andere wending, want uit niet alleen bleek dat de meeste priesters zeer onkundig waren, maar ook niet eens een Nieuw Testament bezaten. Na het eindigen van het gesprek was de raad van Zurich dan ook ten volle overtuigd, dat men Zwingli uit de Heilige Schrift van geen ketterij had kunnen overtuigen en machtigde hem, gelijk hij tot hiertoe gedaan had, naar zijn beste mening, het heilig Evangelie te verkondigen, en bekrachtigde ook het vroeger genomen besluit: dat alle priesters slechts datgene zouden prediken, wat zij konden bewijzen op de Heilige Schrift gegrond te zijn, en het schimpen en scheiden op de kansel na te laten. Dit hoorende riep Zwingli in vervoering van vreugde uit: »Geloofd zij God! Hij wil dat zijn Heilig Woord weder in hemel en op aarde heerschen sal!»

Nu ging Zwingli nog een stap verder. Den 28 April 1524 huwde hij met eene weduwe, Anna Reinhart genaamd, en zag zijn voorbeeld door vele priesters en monniken volgen.

Algemeen gingen stemmen op voor de hervorming en tegen beelden dienst en mis. Doch, gelijk het helaas dikwijls gaat, vielen welden verkeerde middelen te laat samen om de beelden te verwijderen. Een aantal lieden uit de minste klasse der volks, met een schoenmaker die Nicolaas Hottinger heette, en een ander wiens naam Sorens Hochruttiger was, aan het hoofd, braken de kerken open en vernielden beelden en altaren. Waren Zwingli en de raad van Zurich niet tusschen beide getreden, wellicht had men dan ook de handen aan sommige priesters geslagen. Nu werd het oproer nog in tijd gesteld en de beeldstormers gestraft.

Daar de vijanden dit oproer als de vrucht der hervorming beschouwden, werd Zwingli opnieuw uitgenodigd zijn leer op het raadhuys te verdedigen. Dit geschiedde op was veel

— 14 —

belangrijker dan het eerste. Ook was het einde heersijk voor de gorte zaak. Aan Zwingli en twee zijner vrienden werd opgedragen om in den omstreik Gods woord te verkondigen, opdat ieder oud gebruik, maar ook ieder nieuw, dat Zwingli wilde invoeren of afschaffen, daar zou worden vergeleken. Voorts werd het den priesters vrijgelaten de mis te blijven lezen of niet, en in December van hetzelfde jaar werd, op aandrang van het volk, door de regering in alle stilte de beelden uit de kerken te Zurich verwijderd.

Het volgende jaar ging de hervorming nog sterker voort. De kloosters werden opgeheven, de sieraden der kerken verkocht en het geld den armen gegeven, zelfs de orgels en kruisen werden weggedragen en den Donderdag voor Paschen werd het Heilig Avondmaal in de kerken bediend, zooals de Heiland het had ingesteld.

ZESDE HOOFDSTUK.

Door het zwaard vergaan.

Met leede oogen hadden de pausgezinden hun heiligen beelden zien vernietigen. Gloeiende van verontwaardiging hoorden vele steden in Zwitserland wat te Zurich en op andere plaatsen was geschied. Men zwoer den hervormden een bloedige wraak. Menigen werd, omdat hij de mis en de beelden dienst versachte, verdronken, gehangen of verbrand, en beeltenissen van voornamste personen aan den galg geschilderd.

De hervormden vreesden het ergste. Zij bespuiden maar al te goed dat een burgerkrijg niet kon uitblijven. Eenige steden sloten een verbond om elkander in de uren des gevaars bij te staan. Maar ook de roomschen deden het, en wisten Ferdinand van Oostenrijk als bondgenoot te winnen. Alles maakte zich ten strijde gereed, en in 1529 stonden twee legers, landgenooten, tegen landgenooten, broeders tegen broeders over elkaar, gereed elkander te dooden.

Gods zij dank werd toen nog het bloedvergieten geweerd. Door de welgeprekendheid van Aebli, een landelman, werd

— 15 —

het zwaard in de schede gestoken en vrede gesloten. De legers keerden huiswaarts.

Maar die vrede was van korten duur. Roomschen en hervormden bleven elkaar vijandig, en de eerste kwamen niet na wat zij bij het sluiten van den vrede beloofd hadden.

Weer rezen nieuwe geschillen, weer werden hervormden gevangen gezet en weer trok het leger der roomschen, acht duizend man sterk, in alle stilte tegen Zurich op. Het had reeds bijna de grenzen bereikt eer men daar op tegenweer bedacht was.

Met een inderhaast samengeraapt leger trok men den vijand tegen, en den 11n October stonden weer broeders tegenover broeders, gereed de zaak des Heeren met het zwaard te beslchten.

Ook Zwingli gordde weer het zwaard aan en nam een roerend afscheid van zijne vrouw en vier nog jonge kinderen. Het scheen alsof hij een voorgevoel had, dat hij ze hier op aarde niet zou wederzien. Dat zeide hij ook tegen zijn vrienden toen hij te paard sprong en uit smukelde en schieding werd. Toch wilde hij niet achterblijven. Zijn vertrouwen op God en de goede zaak die hij ging verdedigen, wankelde niet. Op het slagveld gekomen zeide een zijner strijdsmakkers tot hem: »Meester Ulrich! Daar wordt een hartige maaltijd voor ons gereed gemaakt. Wie zal er van proeven?» — »Ik was Zwingli's antwoord, »en menige dappere die hier aan onze zijde staat. Maar ons leven is in Gods hand, wien wij, hetzij wij leven, hetzij wij sterven, toebehooren.»

De slag was bloedig; kogels en steenen snorden door de lucht en richtten de meeste verwoestingen onder de Hervormden aan.

Te midden van het gevecht stond Zwingli onder een pereboom bij een doodlijk gekwetst soldaat, toen een steen hem het hoofd en een andere hem het been wondte. Doodelijk getroffen zonk hij eerst op de knieën en toen achterover met het aangezicht hewelswaarts gewend, en riep uit: »Het lichaam kunnen zij dooden maar de ziel niet.» Toen vouwde hij de handen en bad. Zoo vonden hem de vijanden. »Wilt gij biechten? Zullen wij een priester bij u halen?» vroegen zij hem. Zwingli schudde ontkennend het hoofd, en deed dat oorsmaals toen hem gesteld werd: »roep de heiligen aan!» »Sterf dan, ellendige ketter!» riep daarop een soldaat, stak hem het zwaard door de keel, en Zwingli was niet meer.

— 16 —

Rome overwon dien dag. Meer dan 600 Zurichers waren gesneveld en ook de man die door de pausgezinden het meeste gevreesd en gehaat werd. Toen men zijn lijk vond, wonden wel is het waar vele zijner vijanden met zijne vrienden, maar toch was Rome niet met zijn dood alleen tevreden. Ook aan zijn lijk moest het zijn haat toonen. Over hetzelfde werd een kettergericht gehouden en nadat het door beulhanden was gevierendeeld, tot asch verbrand en die asch met vuilnis vermengd, in de lucht gestrooid.

Onder hen die in den slag bij Kappel het meeste verloren hadden, behoorde voorzeker de gade van Zwingli. Daar toch werd niet alleen haar man, maar ook een zoon uit haar vorig huwelijk, een zwager en een boerder gedood.

Maar had Rome op het slagveld bij Kappel de zegen behaald, daarmede had zij de hervorming niet uitgeroerd. Wel is waar dachten ook vele vrienden van Zwingli, toen zij zijn dood vernamen, »hoe zal het nu gaan, nu onze voornaamste gevallen is?» Doch zij vergaten daarbij dat God regeert en de hervorming zijn zaak is. Hij stelde andere mannen in Zwingli's plaats, die voortzetten wat hij begonnen was en nog meer dan hij deden om afgoderij en beelden dienst uite roeien.

Zwingli's asch moge door den wind verstrooid zijn, en de pereboom waaronder hij gedood werd en den reisiger g-tuoud wordt, door den tijd vergaan, de held Zwingli leeft toch in eeuwigheid voort en de roem zijner geslachten kon door geen vlammen vernietigd worden.

Wel is voor hem geen standbeeld van brons of arduin opgericht. Doch dat is niet noodig, dat zou hij ook, indien hij nog tot ons kon spreken, niet begrepen maar afkeuren. Toch wordt jaarlijk te Zurich zijne verdienste omtrent de Hervorming gedienschtig beacht: en op het raadhuys toont men den bezoeker een oude Grieksche Bijbel in folio, met vele aantekeningen van Zwingli voorzien, waarin hij eigenhandig de namen en gebeurtenissen zijner kinderen of andere herinneringen uit zijn huiselijk leven heeft opgetekend.

BIJ DE ERVEN J. L. NIERSTRASSZ, te 's Gravenhage
is geheel in denzelfden trant als **HERVORMER EN KRIJGS-**
MAN, (uit het begin der Hervorming in Zwitserland, zooeven mede
verschenen).

VOOR MOEDER.

DIE OP DEN HEERE VERTRUWT, ZAL NIET BE-
SCHAAMD WORDEN.

DE BERENKLAUW, (uit de geschiedenis der zending onder
de Eskimo's).

Deze boekjes, alle geschreven door **J. VERHAGEN**, ter
grootte van 16 bladzijden, alle keurig bewerkt, zijn voorzien van
een toepasselijk gekleurd plaatje en bevat in een net gaillus-
treerden omslag met plaat.

Bij voortdurend wordt de aandacht gevestigd op de ten dienste van Kerk- en
School, Huisgezin en Catechisatie **goedkoop** uitgaaf van het **Nieuwe Testa-**
ment en de **Psalmen**, *bevatende de Catechismus*, en al de **Liturgische**
Geschriften in 32, bewerkt en met voorwoord voorzien door professor **L.**
Lindeboom, leer. a/4 Theol. School te Kampen, uitgegeven door de **Erven J. L.**
Nierstrassz te 's Gravenhage.

Deze uitgaaf wordt aanbevolen en gesteund door het Gereform. Tractaat Ge-
meenschap, *Philips*, de Zondagschool Vereniging *Jackie*, door de *Stadsraad*, de
Bazis, de *Boedekapper*, de *Roepstem* en andere Christelijke Bladen.

Die uitgaaf is verkrijgbaar in 14 verschillende soorten.

No. 1. Nieuwe Testament met Psalmen, Catechismus, Vijf Artikelen te- gen de Remonstranten en al de Liturgische Geschriften, uitge- geven onder toezicht en met voorwoord van prof. L. Lindeboom , te Kampen; 32, linnen steenpelsband, verguld op snede.	No. 6. Nieuwe Testament 32, marmer op snede.
" 2. Id. id. marmer op snede.	" 7. Psalmen met Catechismus 32, verguld op snede.
" 3. Nieuwe Testament met Psalmen en Catechismus 32, verguld op snede.	" 8. Id. id. marmer op snede.
" 4. Id. id. marmer op snede.	" 9. De Belydenisschriften, Catechi- mus en de Vijf Artikelen.
" 5. Nieuwe Testament 32, verguld op snede.	" 10. De complete uitgave (No. 1) ge- bonden in leder, verguld op snede.
	" 11. Id. id. geruit leder.
	" 12. Id. id. chagrin leder voor slo.
	" 13. Id. id. id. oerper- tefeuille.
	" 14. Id. id. id. effen chagrin leder.

De prijzen zijn van af 15 cent en hooger.

Deze uitgaaf is **goedkoop** en **vollender** dan **enig andere** uitgaaf; zij is be-
vonden **betrouwbaar**; de band is met zorg bewerkt.

Zoer bijzonder wordt **U opmerkzaam gemaakt op de nummers 1 en 2.**

Deze boekjes zijn **goedkoop** dan **enig andere** hier te lande verschij-
nende uitgaaf, te meer wanneer men bedenkt dat in geen andere uitgaaf tot dien
prijs, behalve het Nieuwe Testament, de Psalmen en Catechismus, bovendien is
opgenomen de Belydenis des Geloofs, de Vijf artikelen en al de Liturgische Ge-
schriften, en de boekjes zoo net zijn afgewerkt.

Verkrijgbaar in allen Christelijken Boekhandel en direct bij de **uitgevers de**
Erven J. L. Nierstrassz, te 's Gravenhage, op franco aanvragen per post.